

Ovaj je tekst namijenjen isključivo dokumentiranju i nema pravni učinak. Institucije Unije nisu odgovorne za njegov sadržaj. Vjerodostojne inačice relevantnih akata, uključujući njihove preambule, one su koje su objavljene u Službenom listu Europske unije i dostupne u EUR-Lexu. Tim službenim tekstovima može se izravno pristupiti putem poveznica sadržanih u ovom dokumentu.

► **B**

DIREKTIVA VIJEĆA 96/67/EZ

od 15. listopada 1996.

o pristupu tržištu zemaljskih usluga u zračnim lukama Zajednice

(SL L 272, 25.10.1996., str. 36.)

Koju je izmijenila:

		Službeni list		
		br.	stranica	datum
► <u>M1</u>	Uredba (EZ) br. 1882/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. rujna 2003.	L 284	1	31.10.2003.
► <u>M2</u>	Odluka (EU) 2024/1254 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. travnja 2024.	L 1254	1	30.4.2024.

▼ B**DIREKTIVA VIJEĆA 96/67/EZ****od 15. listopada 1996.****o pristupu tržištu zemaljskih usluga u zračnim lukama Zajednice***Članak 1.***Područje primjene**

1. Ova Direktiva vrijedi za sve zračne luke koje se nalaze na državnom području neke od država članica, sukladno odredbama Ugovora, a koje su otvorene za komercijalni prijevoz u sljedećim okolnostima:

(a) odredbe članka 7. stavka 1. o kategorijama zemaljskih usluga osim spomenutih u članku 7. stavku 2., vrijede za sve zračne luke od 1. siječnja 1998., bez obzira na njihov opseg prometa;

(b) odredbe koje se odnose na kategorije zemaljskih usluga navedene u članku 7. stavku 2. primjenjuju se od 1. siječnja 1998. na zračne luke čiji godišnji promet nije manji od milijun putnika ili 25 000 tona tereta;

(c) odredbe koje se odnose na kategorije zemaljskih usluga navedene u članku 6. primjenjuju se od 1. siječnja 1999. na zračne luke:

— čiji godišnji promet nije manji od 3 milijuna putnika odnosno 75 000 tona tereta, ili

— čiji promet nije bio manji od 2 milijuna putnika ili 50 000 tona tereta tijekom razdoblja od šest mjeseci prije 1. travnja ili 1. listopada prethodne godine.

2. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., odredbe ove Direktive primjenjuju se od 1. siječnja 2001. na sve zračne luke koje se nalaze na državnom području neke od država članica, sukladno odredbama Ugovora, a koje su otvorene za komercijalni prijevoz, te čiji godišnji promet nije manji od 2 milijuna putnika odnosno 50 000 tona tereta.

3. Kad zračna luka dosegne jedan od pragova u prijevozu tereta navedenih u ovom članku, a da ne dosegne odgovarajući prag u prijevozu putnika, odredbe ove Direktive ne primjenjuju se na kategorije zemaljskih usluga rezervirane isključivo za putnike.

▼ M2**▼ B**

5. Za primjenu ove Direktive na zračnu luku Gibraltar podrazumijeva se da ne dovodi u pitanje pravna stajališta Kraljevine Španjolske odnosno Ujedinjene Kraljevine u pogledu spora oko suvereniteta nad državnim područjem na kojem se zračna luka nalazi.

6. Primjena ove Direktive na zračnu luku Gibraltar odgađa se dok dogovori iz zajedničke izjave ministara vanjskih poslova Kraljevine Španjolske i Ujedinjene Kraljevine od 2. prosinca 1987. ne stupe na snagu. Vlade Španjolske i Ujedinjene Kraljevine obavješćuju tog dana Vijeće o tome.

▼B*Članak 2.***Definicije**

Za potrebe ove Direktive:

- (a) „zračna luka” znači bilo koje zemljište posebno prilagođeno za slijetanje, polijetanje i manevriranje zrakoplova, uključujući i pomoćne objekte koje takve aktivnosti mogu uključivati za potrebe zračnog prijevoza i usluga, uključujući i objekte potrebne kao pomoć komercijalnom zračnom prijevozu;
- (b) „sustav zračnih luka” znači dvije ili više zračnih luka međusobno povezane kako bi posluživale isti grad ili urbano područje, kako je opisano u Prilogu II. Uredbi Vijeća (EEZ) br. 2408/92 od 23. srpnja 1992. o pristupu zračnih prijevoznika Zajednice zračnim linijama unutar Zajednice;
- (c) „upravljačko tijelo zračne luke” znači tijelo koje, pored drugih aktivnosti ili ne, prema nacionalnom zakonu ili propisima ima za cilj rukovođenje i upravljanje infrastrukturom zračne luke, te koordinaciju i nadzor djelatnosti različitih operatora u dotičnoj zračnoj luci ili sustavu zračnih luka;
- (d) „korisnik zračne luke” znači fizička ili pravna osoba odgovorna za prijevoz putnika, pošte i/ili tereta zračnim putem od ili do dotične zračne luke;
- (e) „zemaljske usluge” znači usluge koje se pružaju korisnicima zračne luke u zračnim lukama opisanima u Prilogu;
- (f) „samostalno obavljanje usluga” znači stanje u kojem korisnik zračne luke izravno obavlja sam za sebe jednu ili više kategorija zemaljskih usluga i za pružanje takvih usluga ne zaključuje nikakav ugovor s trećom osobom; za potrebe ove definicije korisnici zračne luke ne smatraju se između sebe trećim osobama ako:
 - jedan od njih ima većinski udio u vlasništvu drugog, ili
 - jedno te isto tijelo ima većinski udio u vlasništvu oba;
- (g) „pružatelj zemaljskih usluga” znači svaka fizička ili pravna osoba koja trećim osobama pruža jednu ili više kategorija zemaljskih usluga.

*Članak 3.***Upravljačko tijelo zračne luke**

1. Ako zračnom lukom ili sustavom zračnih luka ne rukovodi i ne upravlja jedno tijelo nego nekoliko zasebnih tijela, svako od tih tijela smatra se dijelom upravljačkog tijela zračne luke za potrebe ove Direktive.
2. Slično tome, ako se za nekoliko zračnih luka ili sustava zračnih luka osniva jedno upravljačko tijelo, svaka se od tih zračnih luka ili sustava zračnih luka smatra zasebnom za potrebe ove Direktive.
3. Ako su upravljačka tijela zračnih luka pod nadzorom ili kontrolom nacionalnog tijela javne vlasti, to nacionalno tijelo javne vlasti obvezno je, u okviru povjerenih mu zakonskih obveza, osigurati primjenu ove Direktive.

▼ B*Članak 4.***Razdvajanje računa**

1. Ako upravljačko tijelo zračne luke, korisnik zračne luke ili pružatelj zemaljskih usluga pružaju zemaljske usluge, oni moraju strogo odvojiti račune za djelatnost zemaljskih usluga od računa za svoje druge djelatnosti, u skladu s trenutačnom poslovnom praksom.

2. Nezavisni revizor kojeg odredi država članica mora provjeriti je li to razdvajanje računa izvršeno.

Revizor također provjerava da nema nikakvih financijskih tokova između djelatnosti upravljačkog tijela kao uprave zračne luke i djelatnosti zemaljskih usluga.

*Članak 5.***Odbor korisnika zračne luke**

1. Najkasnije dvanaest mjeseci nakon stupanja na snagu ove Direktive, države članice osiguravaju da se za svaku od dotičnih zračnih luka osnuje odbor predstavnika korisnika zračne luke ili organizacija koje predstavljaju te korisnike.

2. Svi korisnici zračne luke imaju pravo biti u tom odboru ili, ako žele, biti u njemu predstavljeni po organizaciji određenoj za tu svrhu.

*Članak 6.***Zemaljske usluge za treće osobe**

1. Države članice poduzimaju potrebne mjere u skladu s postupkom iz članka 1. kako bi osigurale slobodan pristup pružateljima zemaljskih usluga na tržište pružanja zemaljskih usluga trećim osobama.

Države članice imaju pravo tražiti od pružatelja zemaljskih usluga da imaju poslovni nastan unutar Zajednice.

2. Države članice mogu ograničiti broj dobavljača ovlaštenih za pružanje sljedećih kategorija zemaljskih usluga:

- rukovanje prtljagom,
- rukovanje rampama,
- rukovanje gorivom i mazivom,
- rukovanje teretom i poštom u pogledu fizičke manipulacije teretom i poštom pri dolasku, odlasku ili transferu između zračnog terminala i zrakoplova.

One međutim ne mogu ograničiti taj broj na manje od dvije po kategoriji zemaljskih usluga.

3. Nadalje, od 1. siječnja 2001. barem jedan od ovlaštenih pružatelja usluga ne smije biti pod izravnom ili neizravnom kontrolom:

- upravljačkog tijela zračne luke,

▼ B

- bilo kojeg korisnika zračne luke koji je prevezao više od 25 % putnika ili tereta registriranog u toj zračnoj luci tijekom godine koja prethodi godini u kojoj se provodi odabir tih pružatelja,
- tijela koje kontrolira ili je pod izravnom ili neizravnom kontrolom tog upravljačkog tijela ili bilo kojeg takvog korisnika.

Međutim, na dan 1. srpnja 2000. država članica može zatražiti da se obveza iz ovog stavka odgodi do 31. prosinca 2002.

Uz pomoć odbora iz članka 10. Komisija ispituje takav zahtjev te može, uzimajući u obzir evoluciju sektora i posebno situaciju u zračnim lukama koje se mogu uspoređivati u pogledu opsega i vrste prometa, odlučiti da odobri takav zahtjev.

4. Ako ograniče broj ovlaštenih pružatelja usluga kako je opisano u stavku 2., države članice ne smiju sprečavati korisnike zračnih luka, bez obzira koji im je dio zračne luke dodijeljen, da za svaku kategoriju zemaljskih usluga za koju vrijede ograničenja imaju mogućnost efektivnog izbora između barem dvaju pružatelja zemaljskih usluga pod uvjetima iz stavaka 2. i 3.

*Članak 7.***Samostalno obavljanje usluga**

1. Države članice poduzimaju potrebne mjere u skladu s postupcima iz članka 1. kako bi osigurale slobodu samostalnog pružanja usluga.

2. Međutim, za sljedeće kategorije zemaljskih usluga:

- rukovanje prtljagom,
- rukovanje rampama,
- rukovanje gorivom i mazivom,
- rukovanje teretom i poštom u pogledu fizičke manipulacije teretom i poštom pri dolasku, odlasku ili transferu između zračnog terminala i zrakoplova,

države članice mogu zadržati pravo samostalnog obavljanja usluga za najmanje dva korisnika zračne luke, pod uvjetom da su oni izabrani na temelju relevantnih, objektivnih, transparentnih i nediskriminirajućih kriterija.

*Članak 8.***Centralizirane infrastrukture**

1. Bez obzira na primjenu članaka 6. i 7., države članice mogu za upravljačko tijelo zračne luke ili za drugo tijelo zadržati upravljanje centraliziranim infrastrukturama koje se koriste za pružanje zemaljskih usluga čija kompleksnost, cijena ili utjecaj na okoliš ne dopušta podjelu ili dupliciranje, kao što su sustavi za sortiranje prtljage, odmrzavanje, pročišćavanje vode i distribuciju goriva. One mogu pružateljima zemaljskih usluga i korisnicima zračne luke koji samostalno obavljaju usluge odrediti obvezno korištenje tih infrastrukture.

▼B

2. Države članice osiguravaju da upravljanje tim infrastrukturama bude transparentno, objektivno i nediskriminirajuće, te posebno da ono ne ometa pristup pružateljima zemaljskih usluga ili korisnicima zračne luke koji samostalno obavljaju usluge unutar ograničenja predviđenih ovom Direktivom.

*Članak 9.***Izuzeca**

1. Ako u nekoj zračnoj luci posebna ograničenja raspoloživog prostora ili kapaciteta, koja posebno proizlaze iz zagušenosti i stupnja iskorištenosti prostora, onemogućavaju otvaranje tržišta i/ili izvedivost samostalnog obavljanja usluga u opsegu predviđenom ovom Direktivom, dotična država članica može:

- (a) ograničiti broj pružatelja za jednu ili više kategorija zemaljskih usluga osim navedenih u članku 6. stavku 2., u čitavoj zračnoj luci ili njezinom dijelu; u tom slučaju primjenjuju se odredbe članka 6. stavaka 2. i 3.;
- (b) zadržati za jednog pružatelja usluga jednu ili više kategorija zemaljskih usluga iz članka 6. stavka 2.;
- (c) zadržati samostalno obavljanje usluga za ograničen broj korisnika zračne luke za kategorije zemaljskih usluga osim spomenutih u članku 7. stavku 2., pod uvjetom da se ti korisnici odabiru na temelju relevantnih, objektivnih, transparentnih i nediskriminirajućih kriterija;
- (d) zabraniti samostalno obavljanje usluga ili ih ograničiti na jednog korisnika zračne luke za kategorije zemaljskih usluga iz članka 7. stavka 2.

2. Sve odluke o izuzecima sukladno stavku 1. moraju:

- (a) sadržavati kategoriju ili kategorije zemaljskih usluga za koje se izuzeće odobrava i posebna ograničenja raspoloživog prostora ili kapaciteta kojima se ona opravdavaju;
- (b) biti praćene planom odgovarajućih mjera za prevladavanje ograničenja.

Nadalje, izuzeća ne smiju:

- i. nepotrebno dovoditi u pitanje ciljeve ove Direktive;
- ii. dovoditi do narušavanja tržišnog natjecanja između pružatelja zemaljskih usluga i/ili korisnika zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge;
- iii. proširivati se dalje nego što je potrebno.

3. Države članice barem tri mjeseca prije njihovog stupanja na snagu obavješćuju Komisiju o svim izuzecima odobrenim na temelju stavka 1. i o razlozima koji ih opravdavaju.

Komisija u *Službenom listu Europskih zajednica* objavljuje sažetak odluka o kojima je obaviještena, te poziva zainteresirane strane da dostave svoje primjedbe.

▼B

4. Komisija detaljno ispituje odluke o izuzećima koje joj dostave države članice. S tim ciljem Komisija provodi detaljnu analizu stanja i studiju odgovarajućih mjera koje dostave države članice, a kako bi provjerila postoje li navodna ograničenja te da je nemoguće otvoriti tržište i/ili provoditi samostalno obavljanje usluga u opsegu predviđenim ovom Direktivom.

5. Nakon tog ispitivanja i nakon savjetovanja s dotičnom državom članicom, Komisija može odobriti odluku države članice ili joj se usprotiviti ako ocijeni da nije dokazano postojanje navodnih ograničenja ili da ona nisu toliko ozbiljna da opravdavaju izuzeće. Nakon savjetovanja s dotičnom državom članicom Komisija također može zatražiti da ta država članica promijeni opseg izuzeća ili da ga ograniči na one dijelove zračne luke ili sustava zračnih luka gdje se dokaže da navedena ograničenja postoje.

Odluka Komisije mora biti donesena najkasnije tri mjeseca nakon obavijesti države članice i objavljena u *Službenom listu Europskih zajednica*.

6. Izuzeća koja sukladno stavku 1. odobre države članice ne smiju trajati duže od tri godine, osim izuzeća odobrenih u skladu sa stavkom 1. točkom (b). Najkasnije tri mjeseca prije isteka tog razdoblja, država članica mora donijeti novu odluku o bilo kojem zahtjevu za izuzeće, za koju je također potrebno provesti postupak utvrđen u ovom članku.

Izuzeća iz stavka 1. točke (b) ne smiju trajati dulje od dvije godine. Međutim, država članica može na temelju odredaba stavka 1. zatražiti da se to razdoblje produži za još jedno razdoblje od dvije godine. O tom zahtjevu odlučuje Komisija uz pomoć odbora iz članka 10.

▼M1*Članak 10.***Savjetodavni odbor**

1. Komisiji pomaže odbor.
2. Odbor savjetuje Komisiju o primjeni članka 9.
3. S odborom se, osim toga, može savjetovati i o svakom drugom pitanju koje se tiče primjene ove Direktive.
4. Prilikom upućivanja na ovaj članak, primjenjuju se članci 3. i 7. Odluke 1999/468/EZ ⁽¹⁾, uzimajući u obzir odredbe njezinog članka 8.
5. Odbor donosi svoj poslovnik.

⁽¹⁾ Odluka Vijeća 1999/468/EZ od 28. lipnja 1999. o utvrđivanju postupaka za provedbu izvršnih ovlasti dodijeljenih Komisiji (SL L 184, 17.7.1999., str. 23.).

▼ B*Članak 11.***Odabir pružatelja usluga**

1. Države članice poduzimaju potrebne mjere za organizaciju postupka odabira ponuđača ovlaštenih za pružanje zemaljskih usluga u zračnoj luci u kojoj je njihov broj ograničen u slučajevima predviđenim u članku 6. stavku 2. ili u članku 9. Taj postupak mora biti u skladu sa sljedećim načelima:

- (a) U slučajevima kada države članice traže utvrđivanje standardnih uvjeta ili tehničkih zahtjeva koje moraju zadovoljavati pružatelji zemaljskih usluga, ti uvjeti ili zahtjevi se utvrđuju nakon savjetovanja s odborom korisnika zračne luke. Kriteriji za odabir utvrđeni u standardnim uvjetima ili tehničkim zahtjevima moraju biti relevantni, objektivni, transparentni i nediskriminirajući.

Nakon što obavijesti Komisiju, dotična država članica može uključiti u standardne uvjete ili tehničke zahtjeve koje pružatelji zemaljskih usluga moraju zadovoljavati obvezu javne službe u pogledu zračnih luka koje poslužuju rubna područja ili područja u razvoju koja su u sastavu njihovog državnog područja, te koje nisu od komercijalnog interesa, ali su od vitalne važnosti za dotičnu državu članicu.

- (b) Poziv na podnošenje ponuda mora biti objavljen u *Službenom listu Europskih zajednica*, kako bi se na njega mogli javiti svi zainteresirani pružatelji zemaljskih usluga.

- (c) Pružatelji zemaljskih usluga izabiru se:

- i. nakon savjetovanja upravljačkog tijela zračne luke s odborom korisnika zračne luke, pod uvjetom da ovaj prvi:

- ne pruža slične zemaljske usluge; i
- nema izravnu ili neizravnu kontrolu nad bilo kojim poduzećem koje pruža takve usluge; i
- nema vlasnički udio u bilo kojem takvom poduzeću;

- ii. u svim ostalim slučajevima odabir provode nadležna tijela države članice koja su neovisna od upravljačkog tijela dotične zračne luke, a koja se prethodno moraju savjetovati s odborom korisnika zračnih luka i tim upravljačkim tijelom.

- (d) Pružatelji zemaljskih usluga izabiru se na maksimalno razdoblje od sedam godina.

- (e) Ako pružatelj zemaljskih usluga prestane djelovati prije isteka razdoblja na koje je izabran, zamjenjuje ga se na temelju istog postupka.

▼B

2. Ako je broj pružatelja zemaljskih usluga ograničen kako je propisano člankom 6. stavkom 2. ili člankom 9., te usluge može pružati i samo upravljačko tijelo zračne luke, a da se za to ne provodi natječajni postupak iz stavka 1. Slično tome, ono može bez provođenja natječajnog postupka ovlastiti neko poduzeće za pružanje zemaljskih usluga u dotičnoj zračnoj luci:

— ako ono izravno ili neizravno kontrolira to poduzeće, ili

— ako to poduzeće izravno ili neizravno kontrolira njega.

3. Upravljačko tijelo zračne luke obavješćuje odbor korisnika zračnih luka o odlukama donesenim u skladu s ovim člankom.

*Članak 12.***Otočne zračne luke**

U okviru odabira pružatelja zemaljskih usluga u zračnoj luci kako je propisano u članku 11., država članica može proširiti obvezu javne službe na druge zračne luke u toj državi članici, pod uvjetom da:

— se te zračne luke nalaze na otocima u istom geografskom području, i

— svaka od tih zračnih luka ima promet od najmanje 100 000 putnika godišnje, i

— takvo proširenje odobri Komisija uz pomoć odbora iz članka 10.

*Članak 13.***Savjetovanje**

Države članice će se pobrinuti da se između upravljačkih tijela zračnih luka, odbora korisnika zračnih luka i poduzeća koja pružaju zemaljske usluge organizira obvezan postupak savjetovanja. To savjetovanje obuhvaća, između ostalog, cijenu zemaljskih usluga za koje se odobrava izuzeće u skladu s člankom 9. stavkom 1. točkom (b), te organizaciju pružanja tih usluga. Takvo savjetovanje organizira se barem jednom godišnje.

*Članak 14.***Odobrenje**

1. Države članice mogu uvjetovati djelatnost pružatelja zemaljskih usluga ili korisnika koji samostalno obavlja usluge u zračnoj luci dobivanjem odobrenja tijela javne vlasti neovisnog od upravljačkog tijela zračne luke.

Kriteriji za dobivanje takvog odobrenja moraju se odnositi na dobro financijsko stanje i dostatnu pokrivenost osiguranjem, sigurnost objekata, zrakoplova, opreme i osoblja, te zaštitu okoliša i usklađenost s relevantnim socijalnim propisima.

Kriteriji moraju biti u skladu sa sljedećim načelima:

(a) moraju se primjenjivati na nediskriminirajući način na različite pružatelje zemaljskih usluga i korisnike zračnih luka;

▼B

- (b) moraju biti vezani uz cilj koji se namjerava postići;
- (c) ne smiju u praksi ograničavati pristup na tržište ili slobodu samostalnog obavljanja usluga ispod razine predviđene ovom Direktivom.

Ovi kriteriji se objavljuju, a pružatelji zemaljskih usluga ili korisnici zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge moraju se unaprijed obavijestiti o postupku dobivanja odobrenja.

2. Odobrenje se može uskratiti ili oduzeti samo ako pružatelj zemaljskih usluga ili korisnik zračne luke koji samostalno obavlja usluge, i koji zbog vlastite krivice, ne zadovoljava kriterije iz stavka 1.

Razlog uskraćivanja ili oduzimanja odobrenja mora se pripočiti dotičnom pružatelju ili korisniku i upravljačkom tijelu zračne luke.

*Članak 15.***Pravila ponašanja**

Država članica može, prema potrebi, na zahtjev upravljačkog tijela zračne luke:

- zabraniti pružatelju zemaljskih usluga ili korisniku zračne luke pružanje ili samostalno obavljanje zemaljskih usluga ako taj pružatelj ne poštuje pravila koja su mu postavljena kako bi se osiguralo pravilno funkcioniranje zračne luke.

Ta pravila moraju biti u skladu sa sljedećim načelima:

- (a) moraju se primjenjivati na nediskriminirajući način na različite pružatelje zemaljskih usluga i korisnike zračnih luka;
 - (b) moraju biti vezana uz cilj koji se namjerava postići;
 - (c) ne smiju u praksi ograničavati pristup na tržište ili slobodu samostalnog obavljanja usluga na razinu ispod predviđene ovom Direktivom.
- posebno zatražiti od pružatelja zemaljskih usluga u zračnoj luci da na pošten i nediskriminirajući način sudjeluje u provođenju obveze javne službe, kako je utvrđeno nacionalnim zakonom ili pravilima, uključujući i obvezu da osigura neprekidno pružanje usluga.

*Članak 16.***Pristup objektima**

1. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da pružatelji zemaljskih usluga i korisnici zračne luke koji žele samostalno obavljati usluge imaju pristup objektima zračne luke u opsegu potrebnom za obavljanje njihove djelatnosti. Ako upravljačko tijelo zračne luke ili, prema potrebi, tijelo javne vlasti ili bilo koje drugo tijelo koje ga nadzire utvrdi uvjete za takav pristup, ti uvjeti moraju biti relevantni, objektivni, transparentni i nediskriminirajući.

▼ B

2. Prostor raspoloživ za pružanje zemaljskih usluga u zračnoj luci mora biti podijeljen između različitih pružatelja zemaljskih usluga i korisnika zračne luke koji samostalno obavljaju usluge, uključujući i novopridošlice na tom području, na način potreban za ostvarenje njihovih prava, te da im se omogući pošteno i djelotvorno natjecanje, a na temelju relevantnih, objektivnih, transparentnih i nediskriminirajućih pravila i kriterija.

3. Ako se za pristup objektima zračne luke naplaćuje naknada, ona se utvrđuje u skladu s relevantnim, objektivnim, transparentnim i nediskriminirajućim kriterijima.

*Članak 17.***Sigurnost**

Odredbe ove Direktive nikako ne utječu na prava i obveze država članica u pogledu poštovanja zakona i reda, te sigurnosti u zračnim lukama.

*Članak 18.***Socijalna i ekološka zaštita**

Ne dovodeći u pitanje primjenu ove Direktive, a u skladu s drugim odredbama prava Zajednice, države članice mogu poduzimati potrebne mjere kako bi osigurale zaštitu prava radnika i zaštitu okoliša.

*Članak 19.***Poštovanje nacionalnih odredaba**

Pružatelj zemaljskih usluga u zračnoj luci države članice dužan je poštovati odredbe nacionalnog prava koje su sukladne pravu Zajednice.

*Članak 20.***Uzajamnost**

1. Ne dovodeći u pitanje međunarodne obveze Zajednice, kad god se pokaže da treća zemlja u pogledu pristupa tržištu zemaljskih usluga ili samostalnog pružanja usluga:

- (a) pružateljima zemaljskih usluga ili korisnicima zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge iz država članica ne osigura, stvarno ili pravno, tretman usporediv s onim koji države članice osiguravaju pružateljima zemaljskih usluga i korisnicima zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge iz te zemlje; ili
- (b) pružateljima zemaljskih usluga ili korisnicima zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge iz država članica ne osigura, stvarno ili pravno, nacionalni tretman; ili
- (c) pružateljima zemaljskih usluga ili korisnicima zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge iz ostalih trećih zemalja osigurava povoljniji tretman nego pružateljima zemaljskih usluga ili korisnicima zračnih luka koji samostalno obavljaju usluge iz država članica;

država članica može, u cijelosti ili djelomično, ukinuti obveze koje proistječu iz ove Direktive u pogledu pružatelja zemaljskih usluga ili korisnika zračnih luka iz te treće zemlje, u skladu sa pravom Zajednice.

▼B

2. Dotična država članica obavješćuje Komisiju o svakom privremenom ili trajnom ukidanju prava ili obveza.

*Članak 21.***Pravo žalbe**

Države članice ili, prema potrebi, upravljačka tijela zračnih luka osiguravaju da svaka strana s legitimnim interesom ima pravo prigovora protiv odluka ili pojedinačnih mjera poduzetih u skladu s člankom 7. stavkom 2. i člancima 11. do 16.

Mora se omogućiti ulaganje žalbe nacionalnom sudu ili javnom tijelu osim upravljačkog tijela dotične zračne luke i, prema potrebi, tijelu neovisnom od javnog tijela koje je kontrolira.

*Članak 22.***Informacije za izvješće i revizija**

Države članice dostavljaju Komisiji informacije koje su joj potrebne za sastavljanje izvješća o provedbi ove Direktive.

Izvješće sa svim prijedlozima za reviziju ove Direktive sastavlja se najkasnije do 31. prosinca 2001.

*Članak 23.***Provedba**

1. Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s odredbama ove Direktive najkasnije godinu dana nakon njezine objave u *Službenom listu Europskih zajednica*. One o tome odmah obavješćuju Komisiju.

Kad države članice donose ove mjere, te mjere prilikom njihove službene objave sadržavaju uputu na ovu Direktivu ili će uz njih navodi takva uputa. Načine tog upućivanja određuju države članice.

2. Države članice Komisiji dostavljaju tekst glavnih odredaba nacionalnog prava koje donesu u području na koje se odnosi ova Direktiva.

*Članak 24.***Stupanje na snagu**

Ova Direktiva stupa na snagu dvadesetog dana od dana objave u *Službenom listu Europskih zajednica*.

▼B

Članak 25.

Adresati

Ova je Direktiva upućena državama članicama.

▼B*PRILOG***POPIS ZEMALJSKIH USLUGA**

1. Zemaljska administracija i nadzor obuhvaćaju:
 - 1.1. usluge predstavljanja i veze s lokalnim vlastima i svim drugim tijelima, isplate u ime korisnika usluga i osiguravanje uredskog prostora njegovim predstavnicima;
 - 1.2. nadzor ukrajca, slanje i primanje poruka i telekomunikacije;
 - 1.3. rukovanje, pohrana i upravljanje sredstvima za utovar;
 - 1.4. sve ostale usluge nadzora prije, tijekom i nakon leta, te sve ostale administrativne usluge po zahtjevu korisnika zračne luke.
2. Poslovi s putnicima obuhvaćaju sve vrste pomoći pri dolasku, odlasku, transferu ili tranzitu putnika, uključujući pregled karata i putnih isprava, registraciju prtljage i njezin prijenos do prostora za razvrstavanje.
3. Poslovi s prtljagom obuhvaćaju rukovanje prtljagom u prostoru za razvrstavanje, razvrstavanje prtljage, pripremu za dolazak, utovar i istovar iz sredstava namijenjenih za prijevoz od zrakoplova do prostora za razvrstavanje i obratno, te transport prtljage iz prostora za razvrstavanje do prostora za podizanje prtljage.
4. Poslovi s teretom i poštom obuhvaćaju:
 - 4.1. za teret: fizičko rukovanje pri izvozu, transferu i uvozu tereta, poslovi s dokumentacijom tereta; carinski postupci i provedba svih sigurnosnih postupaka prema dogovoru strana ili zahtjevima okolnosti;
 - 4.2. za poštu: fizičko rukovanje dolaznom i odlaznom poštom, poslovi s dokumentacijom pošte i provedba svih sigurnosnih postupaka prema dogovoru strana ili zahtjevima okolnosti.
5. Rukovanje rampama obuhvaća:
 - 5.1. raspoređivanje zrakoplova pri dolasku i odlasku (*);
 - 5.2. pomoć pri pakiranju zrakoplova i osiguravanje odgovarajućih sredstava (*);
 - 5.3. vezu između zrakoplova i pružatelja usluga (*);
 - 5.4. utovar i istovar zrakoplova, uključujući osiguravanje i upravljanje odgovarajućim sredstvima, te prijevoz posade i putnika između zrakoplova i terminala i prijevoz prtljage između zrakoplova i terminala;
 - 5.5. osiguravanje i upravljanje odgovarajućim jedinicama za pokretanje motora;
 - 5.6. pokretanje zrakoplova pri dolasku i odlasku te osiguravanje i upravljanje odgovarajućim sredstvima;
 - 5.7. prijevoz, utovar u zrakoplov odnosno istovar iz zrakoplova hrane i pića.

(*) Pod uvjetom da te usluge ne pruža služba zračnog prometa.

▼ B

6. Usluge na zrakoplovima obuhvaćaju:
 - 6.1. vanjsko i unutarnje čišćenje zrakoplova, održavanje sanitarnih prostora i usluge opskrbe vodom;
 - 6.2. hlađenje i grijanje kabine, uklanjanje snijega i leda, odleđivanje zrakoplova;
 - 6.3. preuređivanje kabine odgovarajućom opremom; pohrana te opreme.
7. Rukovanje gorivom i mazivom:
 - 7.1. organizacija i opskrba gorivom, uključujući i pohranu goriva i kontrolu kvalitete i količine pribavljenoga goriva;
 - 7.2. dopunjavanje zaliha ulja i ostalih tekućina.
8. Održavanje zrakoplova obuhvaća:
 - 8.1. redovno održavanje prije leta;
 - 8.2. izvanredno održavanje koje traži korisnik zračne luke;
 - 8.3. nabavu i rukovanje rezervnim dijelovima i odgovarajućom opremom;
 - 8.4. zahtjeve odnosno rezervacije parkirnog odnosno hangarskog prostora.
9. Poslovi uz letenje i posadu obuhvaćaju:
 - 9.1. pripremu leta u polaznoj zračnoj luci ili na bilo kojem drugom mjestu;
 - 9.2. pomoć tijekom leta uključujući i ponovnu otpremu prema potrebi;
 - 9.3. usluge nakon leta;
 - 9.4. administrativni poslovi za posadu.
10. Zemaljski prijevoz obuhvaća:
 - 10.1. organizaciju i prijevoz posade, putnika, prtljage, tereta i pošte između različitih terminala iste zračne luke, uz isključenje istog prijevoza između zrakoplova i bilo kojeg drugog mjesta u krugu iste zrakoplovne luke;
 - 10.2. bilo kakav posebni prijevoz koji zatraži korisnik zračne luke.
11. Usluge cateringa obuhvaćaju:
 - 11.1. vezu s dobavljačima i administrativno upravljanje;
 - 11.2. pohranu hrane i pića, te opreme potrebne za njihovu pripremu;
 - 11.3. čišćenje opreme;
 - 11.4. pripremu i dostavljanje opreme, te zaliha hrane i pića.